

RESOLUCIÓ DE LA SINDICATURA DE GREUGES QUEIXA RELATIVA AL DRET A LA CULTURA (PATRIMONI)

ANTECEDENTS

Descripció dels fets objecte de la queixa

En data 14 de setembre de 2022, el ciutadà va presentar una queixa en aquesta Sindicatura en què manifestava la seva disconformitat per la manca de resposta a una petició.

Hi exposava el següent:

En data 18 de març de 2019 va presentar al registre del Districte de Sant Martí una sol·licitud de retirada de l'espai públic de símbols feixistes que es veien a les façanes de diverses finques als barris de Sant Martí de Provençals i la Verneda.

Després de tres anys d'espera, en data 8 de març de 2021 va rebre un correu electrònic d'acusament de rebuda de l'Ajuntament en què l'informaven que traslladaven la seva petició a la Regidoria de Memòria Democràtica. No havia rebut cap altra resposta i les plaques encara no s'havien retirat als dos barris esmentats.

Actuacions fetes

Admesa a tràmit la queixa, la Sindicatura va iniciar la instrucció de l'expedient. Va estudiar els fets i la legislació aplicable, amb la finalitat de valorar si s'havien aplicat els **principis de bona administració** per a la salvaguarda dels drets fonamentals a la ciutat.

Després d'examinar el contingut de la queixa i la documentació aportada per la persona interessada, es va considerar convenient dirigir-se a la **Regidoria de Memòria Democràtica** per tal de conèixer les intervencions realitzades en relació amb la queixa presentada.

El dia 23 de setembre de 2022, es va sol·licitar a aquest organisme la informació necessària per a l'estudi de la queixa. Per la informació aportada, aquesta Sindicatura va considerar oportú ampliar la informació al respecte i, en data 5 d'octubre de 2023, va adreçar una nova sol·licitud d'ampliació d'informació a la **Regidoria de Feminismes i Memòria Democràtica**.

Resposta dels òrgans afectats

El dia 15 de setembre de 2023, aquesta Sindicatura va rebre la informació de la Regidoria de Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica.

En data 20 de febrer de 2024 va rebre una resposta a la petició d'ampliació d'informació des de la Regidoria de **Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica**.

CONSIDERACIONS

1. Retard en la informació

L'Ajuntament ha trigat més d'onze mesos a facilitar a la Sindicatura de Greuges de Barcelona la informació que es va sol·licitar en primer lloc, i més de quatre mesos a facilitar l'ampliació d'informació que es va demanar, ambdues necessàries per resoldre la queixa. Aquests terminis superen amb escreix el que pot considerar-se un temps raonable, d'acord amb els principis d'eficiència i bona administració amb què han de regir-se els serveis municipals. Així mateix, **incompleix el deure de col·laboració** establert per l'article 3.7 de la normativa reguladora de la institució de la Sindicatura de Greuges de Barcelona (aprovada per la Comissió de Govern en sessió del 19 de gener de 2005).

D'acord amb aquests fets, **es recorda a Regidoria de Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica l'obligació de col·laborar amb aquesta Sindicatura per tal que pugui desenvolupar adequadament la seva tasca de supervisió dels serveis municipals i alhora vetllar pels drets de la ciutadania.**

2. Actuació municipal en la retirada de simbologia feixista de l'espai públic de la ciutat

L'informe municipal exposava que el procés de retirada iniciat el 2015, sota l'empara de la legislació en matèria de memòria democràtica, es manté fins a l'actualitat. Així, si es detecta qualsevol placa contrària a la llei de memòria democràtica, els serveis tècnics de cada districte procedeixen a retirar-la.

Quan la Regidoria de Feminismes i Memòria Democràtica té informació concreta amb noms de carrers i números de finques on hi ha presència de simbologia feixista, es notifica immediatament el districte afectat perquè procedeixi a retirar-la.

Pel que fa als terminis previstos per fer complir la llei de memòria democràtica als barris de Sant Martí de Provençals i la Verneda i la Pau, la Direcció de Llicències i Espai Públic aportava les dades següents, a desembre de 2023:

- D'una banda, s'havia comprovat la retirada de símbols a 24 punts dels districtes, ubicats als carrers del Doctor Zamenhof, de Menorca, a la gran via de les Corts Catalanes, al carrer de Huelva, d'Alcalá de Guadaira, de Provençals, de Puigcerdà i de Cantàbria.

- De l'altra, s'havia comprovat que no s'havien retirat, però hi havia obert un expedient de disciplina urbanística en un total de 61 punts, ubicats als carrers de Menorca, del Doctor Zamenhof, de la Selva de Mar, del Treball, de Huelva, d'Alcalá de Guadaira i de Provençals.

Seguint amb el contingut de la resposta municipal, es va exposar que el Districte de Sant Martí revisava de forma regular la situació i promovia de forma activa la retirada d'elements feixistes, però fixar una data de compliment de la llei presentava la dificultat que l'àmbit d'aplicació depassava la retirada dels elements. A més, la retirada estava condicionada per la identificació dels elements, que pot no ser exhaustiva.

Des de la Direcció de Patrimoni Cultural de l'Institut de Cultura de Barcelona, es continua treballant per l'harmonització del procés de detecció i retirada de plaques feixistes al conjunt de la ciutat. Es preveu tenir una proposta el mes de juny de 2024 a partir de les informacions dels districtes afectats i les valoracions dels serveis jurídics de l'àrea.

3. Preservar la memòria democràtica a l'espai públic

És fonamental fer referència a la normativa vigent. L'article 35.5 de la Llei 20/2022, de memòria democràtica, estableix que quan els elements contraris a la memòria democràtica s'ubiquen en edificis privats amb projecció a l'espai públic o d'ús públic, les persones o institucions que en són titulars o propietàries els hauran de retirar o eliminar.

L'article 37 de la mateixa llei estableix el procediment per a la retirada o eliminació d'elements contraris a la memòria democràtica. Així, diu que si no s'hagués produït la retirada d'elements inclosos en el catàleg de forma voluntària, l'administració pública incoaria d'ofici el procediment per a la retirada dels elements esmentats. Després d'això, el procés és el següent: es dona tràmit d'audiència a les persones interessades dins de quinze dies hàbils. Tot seguit, el procediment es resol i es notifica en un termini màxim de sis mesos des de la data de la incoació. La resolució per la qual s'acorda la retirada d'elements i símbols contraris a la memòria democràtica recull sempre el termini per efectuar-la, el qual no pot ser superior a tres mesos. Per a l'execució, l'administració pot imposar multes coercitives (fins a deu multes successives) per períodes d'un mes i en quantia de 200 a 1.000 euros, segons l'entitat de l'element a retirar, amb subjecció al que s'estableix a l'article 103 de la Llei 39/2015, del procediment administratiu comú de les administracions públiques.

Observem que la Llei 20/2022 defineix a l'article 35.1 quins són els elements contraris a la memòria democràtica. Així mateix, estableix que en edificis particulars, les persones titulars o propietàries són les que han de retirar aquests elements. Finalment, a l'article 37 es refereix al procediment. Per tant, en aquest cas, **l'Ajuntament disposa d'un marc jurídic prou clar que el legitima per actuar i li indica les formes i els terminis.**

No obstant això, també es pot observar que l'article 36 de la mateixa llei estableix que l'administració general de l'estat ha de confeccionar amb la resta d'administracions

públiques un “Catàleg de símbols i elements contraris a la memòria democràtica”. Entenem que aquest catàleg haurà de permetre a les administracions millorar els seus protocols i disposar d’una visió més integral de la seva tasca. Aquest catàleg encara no està disponible.

També incideix en l’aplicació de la normativa, el contingut de la Llei 39/2015, del procediment administratiu comú de les administracions públiques, tal com s’apuntava anteriorment.

Entenem que aquests dos darrers factors són clau per tal que les administracions, i entre elles l’Ajuntament de Barcelona, puguin concretar més la seva actuació, atenent, a més, al fet que la Llei 20/2022 és relativament recent.

Però també cal tenir en compte que l’atribució de competències a les administracions per a la retirada de simbologia relativa a la dictadura o la Guerra Civil no és nova, sinó que ja hi havia la Llei 52/2007, per la qual es reconeixen i amplien els drets i s’estableixen mesures en favor dels qui patiren persecució o violència durant la Guerra Civil i la dictadura.

En aquesta línia, l’Ajuntament de Barcelona va portar a terme un cens de les plaques de l’antic Institut Públic de l’Habitatge de l’època franquista, que va iniciar-se el 2015 i en el qual van actuar, entre altres districtes, el de Sant Martí. És en aquest marc sobre el qual encara s’actua, també al districte de Sant Martí.

Considerem, doncs, que l’Ajuntament ha mostrat la seva voluntat i determinació per tal de retirar la presència de simbologia feixista a la ciutat. Tanmateix, **ha de continuar avançant en aquesta qüestió, d’acord amb la nova normativa de 2022 i el Catàleg que s’ha de fer públic, per erradicar amb la fermesa necessària tots els vestigis existents sobre un període de la història en què es van veure vulnerats de forma sistemàtica els drets humans arreu del territori.**

Entenem que, quan a l’informe municipal es diu que hi hauria una proposta el mes de juny, és en aquesta línia.

4. Resposta municipal a la petició del ciutadà

L’informe municipal aporta una còpia de la resposta facilitada al ciutadà en data 17 de desembre de 2019, a una petició inicial de data 18 de març de 2019.

En aquesta resposta, se l’informa que el Districte de Sant Martí tenia previst iniciar el 2020 un mapatge per localitzar els llocs on encara hi havia plaques de simbologia feixista i que se seguiria el procediment corresponent. També se l’informava que des de l’any 2015 i fins al moment en què s’emetia aquella resposta, s’havien retirat unes 1.300 plaques a tota la ciutat, conservades al Museu d’Història de Barcelona (MUHBA).

L’informe municipal també exposa que la tardança en la resposta va ser motivada pels canvis en l’organigrama municipal, derivats de l’inici d’un nou mandat, i en què l’àmbit de la memòria democràtica va passar de comissionat a regidoria.

Sobre aquest aspecte, resulta obvi que la resposta emesa al ciutadà es va enviar amb un retard considerable, ja que es va dilatar fins a nou mesos. Aquest termini de resposta no respon als principis generals amb què han d'actuar les administracions, d'acord amb el contingut de l'article 3 de la Llei 40/2015, de règim jurídic del sector públic. Aquests principis són, entre d'altres, el del servei efectiu a la ciutadania, l'agilitat en els procediments i l'eficàcia.

També es vol assenyalar que el contingut de la resposta és excessivament genèric. El ciutadà, en la instància adreçada a l'Ajuntament, aportava una relació de punts concrets on es trobaven aquests símbols i entenem que, d'acord amb el cens existent, se li hauria pogut donar una resposta més concreta.

Per tant, **cal recordar a la Regidoria de Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica, que ha de respondre a les instàncies i als escrits de la ciutadania en un termini adient i amb un contingut més ajustat.**

5. Dret a la informació

Des de la Sindicatura de Greuges de Barcelona s'ha fet una recerca al web municipal sobre la retirada de plaques de simbologia feixista, i s'ha pogut constatar que hi apareix molt poca informació al respecte, a la qual, a més, no es pot accedir de forma fàcil i intuïtiva.

La Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat estableix a l'article XI el dret a la informació, segons el qual la ciutadania té dret a ser informada de tot allò que pertoca a la vida social, econòmica, cultural i administrativa, amb els únics límits del respecte a la vida privada i la protecció de la infància i la joventut. A més, les autoritats municipals han d'oferir els mitjans perquè la circulació de la informació que afecti la població sigui accessible, eficaç i transparent.

Entenem que **el cens de plaques i altres elements a retirar hauria de poder ser públic (preservant sempre aquelles dades que puguin ser susceptibles d'un tracte confidencial), així com el procediment a seguir per a la seva retirada. També es podria valorar la conveniència d'establir un canal (o l'especificitat d'aquells ja existents) per tal que la ciutadania pogués comunicar la detecció de simbologia feixista, per si algun element encara no s'ha identificat. Per tant, recomanem i suggerim al consistori que treballi en aquesta línia.**

DECISIÓ

D'acord amb el que disposen l'article 143 de la Carta municipal de Barcelona i el reglament que regula la Sindicatura de Greuges de Barcelona, aquesta institució té

com a missió valorar si s'ha produït un greuge. Considerats els fets i les normes aplicables, conclou que, en aquest cas, **l'actuació de la Regidoria de Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica ha de millorar en eficàcia.**

Per tot el que s'ha exposat, aquesta Sindicatura emet la decisió següent:

- **Recordar a la Regidoria de Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica** que ha de continuar avançant en la retirada de simbologia feixista per erradicar, amb la fermesa necessària, tots els vestigis existents sobre un període de la història en què es van veure vulnerats de forma sistemàtica els drets humans arreu del territori.
- **Recordar a la Regidoria de Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica** que ha de respondre a les instàncies i als escrits de la ciutadania en un termini adient i amb un contingut més ajustat.
- **Recomanar a la Regidoria de Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica que faci públic** el cens de plaques i altres referències a retirar (preservant sempre aquelles dades que puguin ser susceptibles d'un tracte confidencial), així com el procediment a seguir per a la seva retirada.
- **Suggerir a la Regidoria de Promoció Econòmica, Treball, Feminismes i Memòria Democràtica** que valori la conveniència d'establir un canal (o l'especificitat d'aquells ja existents) per tal que la ciutadania pogués comunicar la detecció de simbologia feixista, per si algun element encara no s'ha identificat.

Aquesta resolució es comunicarà a l'òrgan municipal competent, se'n donarà compte al Plenari del Consell Municipal en l'informe anual reglamentari i s'informarà la persona interessada del seu contingut.